

Hnatik-Riskó Márta – Snicer-Pobránszky Gabriella
Ízelítő a kárpátaljai magyar anekdotakincsből

„Ahhoz, hogy egy nép a földi dolgok fonásán jóízűen, bölcsen nevetni tudjon, sok intelligencia, nagy kultúra és számtalan megpróbáltatás kell” – írja Kosztolányi Dezső. Nos, Kárpátalja maroknyi magyarságának két dologból az említettek közül bőven jutott s jut manapság is: a földi dolgok fonásából és a megpróbáltatásokból.

Mivel a mi szűkebb pátriánk évtizedekig a vasfüggöny mögött rejtőzött, az „összmagyar köztudatban” talán még ma is *erről* a talpalatnyi magyar földről a leghézagosabbak az ismeretek. Hogy e hely és a konferencia szelleméhez máris igazodjunk, hadd említsem meg, hogy 30-35 éve még sokunkkal megesett az a keserű mosolyt fakasztó eset, hogy ha nagy nehezen – 2 évente – ellátogathattunk Magyarországra a rokonokhoz, nemcsak óvatos pillantások szegeződtek a szomszédságból az „orosz/ruszk/muszka” vendégre, hanem előbb-utóbb elhangzott a kérdés: „És hogy tanultatok meg ilyen jól magyarul?!” Egy őszinte gyermeki kérdés ugyanezen időből: „De hát miért mentek oda lakni, ha ott ilyen rossz?!” És – három a magyar igazság – egy pár éve elkapott mondat a Beregszász központjában álló turistabusz mellett, szintén tizenéves gyerek empirikus úton szerzett tapasztalata nyomán: „Figyeld már, anya, ezek az ukránok magyarul beszélnek!”

Félreértés ne essék: mindezért nem hibáztatható az a jó néhány generáció, amelyeknek esélye sem lehetett arra, hogy tudatában legyen a tragikus valóságnak, hisz tabutéma volt az 1980-as évekig a határon kívülre szakadt magyarság, s ha Erdélyről, a Felvidékről, a Vajdaságról azért egyszerűen *nem lehetett* nem tudomást venni, a hatalmas Szovjetunió „kebelére ölelt”, vagyis valójában a szovjet birodalom által bekebelezett Kárpátalja körül síri csendnek kellett lennie. Éppen ezért – csak a biztonság kedvéért – engedjék meg némi vázlatos történelmi visszatekintés.

Bár már a 19. században előfordult a „Kárpátok alja”, „Kárpát-alja” kifejezés, az még inkább a földrajzi hely hangulatos megnevezése volt. A viharos 20. század számunkra tragikus eseményei következtében lett ez a vidék külön közigazgatási egység.

A régió hivatalos elnevezései:

- 1918 előtt, a történelmi **Magyarország** szerves részeként Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye (19. századi térképeken Zemplénnel kiegészülve) az **Északkeleti-Felvidék**;
- **Ruszkra Krajnai Autonóm Terület – Magyarország részeként** 1918. december 25-től 1919. szeptember 10-ig, közben Kőrösmező központtal kísérlet történt a Hucul Köztársaság megalakítására;
- **Podkarpatszka Rusz** (Podkarpatska Rus) a **Csehszlovák Köztársaság részeként** 1919. szeptember 10-től. A magyar nyelvhasználatban: **Ruszinszko** az 1920-as években (Szlovénia mintájára), ezt azonban a hatalom tiltani kezdte, s így lépett helyébe az **1930-as években a Kárpátalja** megnevezés;
- 1938. október 11. és 1939. március 20. között **Cseh-Szlovákia kötelékében, 1938. november 22-től** törvénnyel is alátámasztott **autonóm terület**, melynek az 1938. október 26-án hivatalba lépő második miniszterelnöke, **Avgusztin Volosin idején** kialakult hivatalos neve **Kárpáti Ukrajna** (Карпатська Україна);
- az első bécsi döntés által leválasztott magyarlakta területek visszakerültek korábbi vármegyéikhez. **1939. március 20-tól** (rendeletileg 1939. július 7-től) a trianoni

határhoz képest megkisebbedett, az első bécsi döntés által meghúzott határon belüli terület neve **Kárpátaljai Kormányzóság**;

•**1944.** október 19-én a Kormányzóság utolsó hivatalos értekezletét tartották Ungváron. A terület ezt követően **szovjet befolyási övezet (Kárpátontúli Ukrajna – Закарпатська Україна)**, majd a **Szovjetunió, 1991-től pedig az Ukrán Köztársaság része (Kárpátontúli terület – Закарпатська область)**; a magyar nyelvhasználatban ekkor leginkább Kárpát-Ukrajna, **nem hivatalosan**, csak szóban **Kárpátalja**. Ez utóbbi elnevezés az 1990-es évektől szabadon használható.

(Forrás: **Fedinec Csilla: A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944.** – Fórum Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Galánta–Dunaszerdahely 2002. – <http://mek.oszk.hu/01800/01843/01843.pdf>)

Ma Kárpátalja Ukrajna legnyugatibb és legkisebb megyéje. Területe 12 800 km², a megyeszékhely Ungvár, legnagyobb városai ezenkívül Munkács, Beregszász, Nagyszőlős, Huszt, Técső. Magyarországgal, Szlovákiával, Romániával és egy kis szakaszon Lengyelországgal határos, az ukrajnai területek közül Lemberg és Ivano-Frankovszk megyével, az egykori Galíciával.

Lakossága múlt évi adatok aszerint 1 258 800 fő (2017. jan. 1.), s a legutóbbi népszámlálás (2001) adatai szerint kb. 12% mindössze a magyar nemzetiségűek aránya, ez kb. 150 000 lelket jelent. Ennyien maradtunk – és sajnos folyamatosan fogyatkozunk – Verecke, a Zrínyi Ilona védelmezte Rákóczi-sasfészek: Munkács vára, Husztnak romvára és az egykor legmagyarabb folyó, a Tisza forrásának földjén. „Legmagyarabb” vidéke Beregszász 27000-es városa, ahol a lakosság mintegy fele magyar, és a hozzá tartozó járás, amelynek kb. 75%-át teszi ki a magyarság aránya.

Az előbbi rövid *történelmi áttekintésnek* mindjárt meg is villanthatjuk némileg *anekdotaszerű leképeződését*. Az első világháború befejezésének 100. évében már ugyan nemigen találni olyan élő személyt, akivel az alábbi beszélgetés még elhangozhatna, de nem is olyan régen vidékünk akármelyik településén találkozhattunk olyan idős emberrel, aki nagy vonalakban elmondhatta magáról, hogy az *Osztrák–Magyar Monarchia* állampolgárként látta meg a napvilágot, a „*cseh időben*” járt iskolába, aztán ismét *magyar állampolgár* lehetett pár évig, majd a *Szovjetunióban* töltötte munkás évei zömét, és végül *Ukrajnában* élt nyugdíjasként – *mindezt úgy, hogy végig ugyanabban a faluban vagy városban lakott...* A kis magyar abszurd legkisebb és legabszurdabb szelete ez.

„*Ha valaki mélyebben szeretné megismerni a szovjet érárt, a totalitárius rezsimben élő kárpátaljaiak hétköznapijait, annak azt ajánljuk, hogy történelmi tanulmányok és a kortársak visszaemlékezései mellett szemezgessen az ebben az időben keletkezett politikai anekdotákból. Mert ezek a rövid, olykor csak néhány mondatból álló történetek (...) igazán rávilágítanak a rendszer lényegére* – írja **Kovács Elemér** kárpátaljai újságíró **A vasfüggönyön innen. Kárpátaljai magyar anekdotakincs** című, tavaly kiadott könyvében, majd így folytatja –: *A téma kutatói közép-európai abszurdnak nevezik a régióban főleg a pártállami időkben született politikai anekdotákat. Tegyük hozzá: joggal. Ezek mindegyike megélt élményalapú történetet dolgoz fel. A mesélő leggyakrabban azért örökít meg egy helyzetet, mert felismerte annak abszurditását. Az ilyen jellegű anekdota dramaturgiáját és poéniáját nem az írói lelemény biztosította, hanem maga a groteszk társadalmi valóság.*” (Kovács Elemér: **A vasfüggönyön innen. Kárpátaljai magyar anekdotakincs** –

Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest 2017. – http://kmmi.org.ua/uploads/books/books-pdf/271_anekdota_001-173.pdf – A továbbiakban: Kovács 2017)

A jelen írásban szereplő anekdoták zöme Kovács Elemér gyűjteményéből származik.

Csak jelzésértékkel hadd villantsunk fel előbb két apró anekdotaszilánkot azokból a történelmi időkből, amikor Kárpátalja mint olyan még nem létezett, de természetesen azelőtt is zajlott ám az élet e vidéken!

Köztudott dolog, hogy **Petőfi Sándor** 1847 nyarán, felvidéki útja során, a menyasszonyához igyekezvén (ahogy erről az *Úti levelek* egy-egy darabja, illetve Munkácsról és Beregszászban írt egy-egy verse is tanúskodik) járt ezen a vidéken, Beregszászban és Badalóban emléktáblák őrzik ezeket a számunkra becses momentumokat. A Tisza menti Badalótól alig pár kilométernyire fekvő Benéről azt tartja a fáma, hogy akarva-akaratlanul irigykedtek, amiért nem az ő falujukon haladt át a nagy költő. Elvégre a dolog így is megeshetett volna. Továbbá a beneiek joggal vélték úgy, hogy ha a poéta valahol egyszer megfordul, illik, hogy egy verset – ha csak egy nyúl farknyit is – írjon az ottani élményéről. Merthogy élménynek is kell lenni, még ha negatív is. Kitalálták hát, hogy Petőfi bizony egyszer az ő településükön is keresztülhaladt. S amíg a költő a Borzsán közlekedő kompra várva a folyóparton elszundított, a szűrének bizony lába kelt. Így született az alábbi négy sor: „A Borzsa partján van egy falu, Annak neve Bene. Ott lopták el a szűrömet, Ette meg a fene.” (Kovács 2017)

A másik történet **Hollósy Simon** festőművészhez (1857–1918), a nagybányai festőiskola európai hírű megalapítójához kötődik, aki a múlt század elején a máramarosi Técsőre vonult vissza. A neves művész ekkorra teljesen elszegényedett, s napi megélhetési gondokkal küszködött. Mindezt jól jelzi az alábbi eset is. A tizenéves suhanc, nevezzük Péternek, ahogy minden áldott nap, ezen a reggelen is meghozta a kontós tejet. Miközben Hollósy uram a kannából azt egy kis fazékba átöntötte, a legény a következőket mondta:

– Nagypám azt üzeni, hogy nem hitelez tovább magának. Tessék mihamarabb a múlt hónap tej árát is kifizetni. – Az öreg művész tehetetlenül széttárta a karját, jelezvén, hogy fizetne ő örömmel, de csak ennyit mondott:

– Mondd meg nagypádnak, hogy nincs pénzem. Ám most készült el az a festmény, amelyet a Nereszen-hegyről készítettem. Azt szívesen odaadom az adósság fejében.

Kisvártatva megérkezett a legény a nagyapa válaszával.

– Nagypó azt mondta, hogy nem kell a kép, tessék az öt koronát megadni. Amúgy pedig, ha a nagypám látni akarja a Nereszent, kiáll a küszöbre, s onnan naphosszat elnézegetheti. Méghozzá ingyen. – A trianoni békediktátummal a técsőiek nagy bánatára a Nereszen bizony a román oldalra került. Néhány év elteltével megszületett a mondás, amely kifejezte a técsőiek szomorúságát: „Veled kelünk, veled fekszünk, de meg nem hághatunk sohasem.”

(Kovács 2017)

Técső és vele együtt egész sor település jutott arra a sorsra, hogy a trianoni rajzasztalon meghúzott vonalak könyörtelenül kettévágták, nemegyszer úgy, hogy a templom a határ egyik oldalán maradt, a temető a másikra került, nem is beszélve szétszakított családokról,

rokonokról, jegyesekről. A legismertebb talán a szovjet–csehszlovák határ által kettémetszett ungi falu, Kisszelmenc–Nagyszelmenc története, amelyet **Zelei Miklós** magyarországi közíró *A kettézárt falu* c. könyvéből, vagy az ennek alapján készült, a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház (hivatalos neve ma Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház) által színre vitt *Zoltán újratemetve* c. darab nyomán ma már egyre többen ismernek. Ennek a szétszakított falunak a lakosai is – más hasonló sorsú településekéihez hasonlóan – úgy „kommunikáltak” a határ túloldalán élő rokonokkal, hogy a szögesdrótokhoz legközelebb eső földekre kivonulva „áténekeltek” a kerítésen, kivel mi történt...

A szintén máramarosi Visk község lakossága az első világháború után román fennhatóság alatt élt egy évig, nem is akartak azután soha többé Romániához tartozni. Állítólag kérték is, hogy ha már magyar hazájuktól elszakítják őket, hát akkor inkább akarnak csehek lenni, mint románok. Később kiderült, hogy a cseh világ sem jobb, mert igen erőltetik a cseh nyelv használatát. Máig él a történet, hogy az egyik viski atyafi Husztra utazott, s miután elintézte ügyeit, a vasútállomáson jegyet kért a viski megállóig. De a kasszírnő nem tudott magyarul, s értetlenül nézett a férfira. Majd felemelt hangon utasította a viski bácsit, hogy kérje a jegyet csehül. „Én ugyan soha! – kiáltott fel az dühösen. – Inkább megyek gyalog” – mondta, és elindult gyalog Visk felé. A jegyárus és néhány lézengő utas elcsodálkozva bámult a viski férfi után. (Kovács 2017)

A kárpátaljai anekdoták visszatérő alakja a cseh finánc. S ez nem véletlen. Mivel a dohánytermékek és a bor értékesítését a cseh érában szigorúan szabályozták, az adóellenőrök gyakori vendégek voltak a parasztportákon. Az állami monopólium értelmében a megtermelt szüzdohányt még az ősz elején le kellett adni a fermentálóba, borból pedig november 1-ig, csak kétszáz litert tarthatott meg a gazda. Úgymond a saját szükségletére. Október közepén, a szüret kezdetén kereste fel hősünket, a nagybégányi Tompa Sámuel a cseh finánc. Finoman arról érdeklődött, hogy mit tervez a gazda az idejű termékkel. A helybeliek emlékezete szerint valahogy így zajlott le közöttük a beszélgetés: A finánc kérdésére a gazda a válaszát emígyen kezdte: – Ha jó lesz a szőlő ára, akkor az egész mennyiséget eladom. – S ha nem? – Akkor mindet kipréselem és bort készítek belőle. – No és mi lesz a borral? – csillant fel a finánc szeme. – Ha kedvezően alakul a bor ára, akkor eladom. – Ellenkező esetben? – Ha olcsó lesz a bor, akkor mindet megiszom a barátaimmal. (Kovács 2017)

Számos keserű mosolyt fakasztó anekdota él még ezekből az időkből, amelyekre itt és most természetesen nem futja az időből. A Kárpátalján máig élő legtöbb anekdota azonban mégis a szovjet korszakhoz kötődik.

Bizonyára nem ismeretlen az a szinte európai vándormotívum, hogy amikor „bejöttek az oroszok”, a dicső Vörös Hadsereg felszabadító katonáitól a „Davaj, davaj!”, főleg a „Davaj csaszi!” mondatokat tanulták meg először a helybeliek. Előbbi jelentheti azt is, hogy „add csak ide”, de azt is „rajta, rajta”, vagyis gyorsabban. A második felszólítás azonban egyértelmű: „Add az órát!” A népi emlékezet tud ám olyan katonáról, akinek tucatnyi óra is sorakozott a karján. A visszaemlékezők szerint a szovjet tisztek előszeretettel rámosták ki a lakásokat, szekrényeket is. Így történhetett, hogy az egyik város zenészei azt mesélték, a

szovjet tisztok mulatságán a tisztfeleségek némelyike pazar hálóingben jelent meg...

Az alábbi nevesített történet az ugocsai Feketeardóban esett meg 1944 őszén, a szovjet csapatok bevonulásakor. Egy idősebb bácsi, aki még az első világháború idején orosz fogságba esett, és ott emberségesen bántak vele, még oroszul is megtanult valamennyire, nagyon várta már az orosz katonák érkezését. Hiába intették óvatosságra a szomszédok, ő büszkén mondogatta: – Nekem az orosz katonák a barátaim. Ezt bizonyítandó felvette a legszebb ruháját, lábára felhúzta az alkalomra kifényesített keményszárú csizmáját, és kiment a falu elejére fogadni a felszabadítókat. Amikor a főutcán óvatosan lépkedve, fegyverét lövésre készen tartva az első szovjet katona hallótávolságba került, az öreg mindkét kezével hadonászva ékes orosz nyelven a következőt kiáltotta az előőrs felé: – Csakhogy megjöttetek, drága testvéreim! A katona egy kissé meghökkent, de csöppet sem hatódott meg a fogadtatáson. Mindez kiderült abból, ahogy közelebb érve ráripakodott az öregre: – Ne pofázz annyit, hanem tüstént húzd le a csizmádat! (Kovács 2017)

Nem sokkal a „felszabadulás” után, 1944 őszén a magyar és német férfiakat 18-tól 55 éves korig háromnapos helyreállító munkára híva összeszedték, lágerekbe hajtották, ahol aztán éveket szenvedtek; közülük minden harmadik soha nem tért vissza, jeltelen tömegsírokban végezték. Nos, ezekről az időkről nem szólnak megmosolyogtató történetek. Ezt a tragédiát nem tudta tréfákba oldva feldolgozni a kollektív emlékezet. De nem tudta elfeledtetni sem az akkori pokoli rémségeket sem a terror, sem az elhallgattatás, sem az eltelt több mint 70 év. Most azonban ne szóljunk erről – mindennek rendelt ideje van, s ma már minden, MINDEN kárpátaljai magyarlakta településen áll a sztálini terror vértlen áldozatainak emléke, áll a Szolyvai Emlékpark, és egészen sajátos jelentést nyer az egykori szovjet hősöknek szentelt jelszó: „Nyikto nye zabit, i nyisto nye zabito!” = „Senki nincs elfeledve, és semmi nincs elfeledve!”

De térjünk csak vissza az eredeti ösvényünkre! A jelszavak kapcsán van ám vidám történetünk is!

Már nehéz lenne visszakövetni, hol is történt meg – de megtörtént! –, hogy az egyik településen a győzelem napi, azaz május 9-i nagy felvonuláson egymás után hangzottak a tribünről a megszokott-kötelező jelszavak: „Éljen a béke őre, a nagy Szovjetunió! Éljen bölcs vezérünk, Sztalin elvtárs! Éljen a dicső Vörös Hadsereg!” és a többi, és a többi. Az embereknek pedig természetesen háromszoros hurrával kellett visszhangzani mindegyik után. Akkor is, amikor egyszer csak a túlbuzgó párttitkár új jelszót harsogott: „Éljenek a szovjet hősi halottak!” (Kovács 2017 nyomán)

Persze a szürke hétköznapiakhoz is kötődnek érdekes történetek. Kárpátalján 1947 tavaszán indult el az erőszakos kollektivizálás. Egy Munkácshoz közeli település jómódú gazdáját felszólították a szervezők, hogy a mezőgazdasági felszerelés után a két fejőstehén közül is adja be az egyiket a közösbe. Gazduram tisztában volt vele, hogy az ellenkezésnek semmi értelme, csupán ahhoz ragaszkodott, hogy a beszolgáltatásról írás készüljön. Amelyet ő maga állított össze és fogalmazott meg. „A dokumentum igazolja, hogy Ráti János, 1948. május 15-én az alakuló közös gazdaság részére egy lábas jószágot adott át.” Hogy, hogy nem, abba a rubrikába, ahol az Átvette szó és az aláírás szerepelt, a következő állt: „Egy marha”. (Kovács

2017)

A kolhozok többek között a kollektív tulajdon meglehetősen sajtószerű értelmezését eredményezték az évek során. Így született meg az a számos változatban élő vicc, amely lényegi momentumaiban nagyjából úgy hangzik: Milyen nemzethez tartozhatott Ádám és Éva? – Természetesen szovjetek voltak. – Ugyan miért? – A paradicsomban éltek, nem volt ruhájuk, és loptak.

Továbbra is a kolhozidőknél maradva. Az újdonsült újságíró az egyik élenjáró fejőnő nevében cikket írt. Lendületesen rótt a sorokat, ám egyszer csak mintha valami miatt megakadt volna. Felnéz a papírjából, s óvatosan megkérdi a szomszéd asztalnál ülő idősebb kollégát: – Gyuri bácsi, épp ott tartok, hogy Majlát Terézia, tudja, az Út a Kommunizmusba Kolhoz élenjáró fejőnője arról számol be, hogy ő igyekszik mindig magas karotintartalmú lucernaszénát adni a rábízott tehéneknek. Ezt többször is elmondta nekem ottjártamkor – no nem a fejőnő, hanem a kolhoz zootechnikusa. De tudja, most belém ütött, hogy a csupán hét osztályt végzett Majlát Terézia lehet, hogy nem is tudja, mi az a karotin. – A rovatvezető felnézett gyorsíró füzetéből, homlokára tolva a szemüvegét, halkán csak ennyit mondott: – Kovács fiam, egy életre jegyezd meg: egy szovjet fejőnő mindent tud! (Kovács 2017)

Persze a mindenüvé kivezényelt, kinevezett pártkatonák, funkcionáriusok között számtalan olyan jóindulatú is akadt, aki igyekezett ember maradni az embertelenségben. Bocsáttassék meg a kollektív emlékezetnek, hogy ennek kapcsán is született egy anekdota. A nagydobronyi párttitkár meghívta a kolhoz vezetőit egy esteli italozásra. A feltálatl néhány zsíros kenyér hamar elfogyott, ám vodka még maradt bőven. A házigazda – akinek becsületére legyen mondva, igyekezett megbirkózni a helybéli lakosság csöppet sem könnyű anyanyelvével – röstellkedve emelte fel a félig tele flaskát: „Iszunk van, de eszünk nincs.” Néha úgy érzem, most is itt tartunk. (Kovács 2017)

Fordulópontot jelentett Kárpátalja számára is – amint az egész hatalmas szovjet birodalomban – 1953, a nagy Sztalin halála, amikor is a legtöbb településen eltávolították a helyükről a monumentális Sztalin-szobrokat. Persze a Lenin-szobrok maradtak, s nem egy helységben él egy-egy egyszerűbben gondolkodó munkásember kérdésének emléke, aminek a lényege így sommázható: Hát a másik bitangot mikor vigyük?

Aztán elkövetkeztek 1956 őszének titkolt bizakodást hozó napjai. Családom tagjaitól, a máramarosi bányászközségben, Aknaszlatinán élő nagymamámtól hallottam, hogyan reménykedtek, hogyan hallgatták titokban a Szabad Európa Rádiót... Az akkor 9 éves nagynéném mesélte pár éve: nővérelével – édesanyámmal – az ablak alatt ülve lesték, mikor jelenik már meg végre az utcán a Nyugat, amiről ugyan fogalmuk sem volt, mi lehet, csak annyit tudtak, hogy az majd elkergeti a kommunistákat, akik miatt rajongva szeretett apjuk meghalt...

Ha Kárpátalján 1956-ról kérdezzük az idősebbeket, a visszaemlékezést szinte mindenki azzal kezdi, hogy rettenetes volt hallani, amikor az éjszaka csendjét felferve tankok százai dübörögtek a határ felé vezető úton. Az egyik, a

beregszásziak emlékezetében ma is élő történet is egy ilyen harci járművel kapcsolatos. Nem sikerült az éles kanyar, s a harckocsi – áttörve a híd rozoga korlátját – a várost átszelő Vérke kanálisban landolt. S pillanatok alatt oly mélyre süppedt az iszapban, hogy csak a lövegtornya látszott ki. Ijedt kiskatonák ugráltak ki a felső nyíláson. Az egyikük, körbetekintve, észrevette a vízparton egyetlen tehénkéjét legeltető Miska bácsit. – Ez a Szezei-csatorna? – kiáltott felé. A lágert megjárt öreg nagy sokára, tört oroszszággal így válaszolt: – Nem, ez nem a Szezei-csatorna. De a tank... az jó helyen van. (Kovács 2017)

A kárpátaljai ember – mint ahogy, gondolom, mindenütt másutt is a mindennapok embere – a legtöbb dologban megtalálja a humort, a kapaszkodót, amivel oldani lehet a legfurább, legabszurdabb helyzeteket is. Az enyhülés évtizedeiben számost vidám történet maradt fenn a megszokottá vált ideológia propagálásának „korifeusairól”, akiknek nem annyira a műveltsége, mint inkább a rendszerhez való hűsége volt a meghatározó. Beregszászban kedvelt történetünk az egyik nagyüzemben tartott szokásos „politinformáció” érdekes mozzanata. A magyar munkásoknak magyarul szónokoló pártfunkcionárius az emberi jogokról tartott felvilágosító előadást. A széksorokban sokan ültek, akik egykor gimnáziumot végeztek, diplomát is szereztek, de arra kényszerültek, hogy egy gyár futószalagja mellett keressék meg a mindennapi betevőre valót. A szónok nagyszerű tirádái között elhangzott: „És minden embernek szuterén joga, hogy legyen munkája!” A munkások meglehetősen egykedvűen hallgatták az előadást, s annak végeztével elhangzott a szokásos mondat: „Eltársak, kinek van kérdése, hozzászólása?” A szintén szokásos „majd csak megszólal valaki” kínos csöndjében egyszer csak felemelte a kezét egy idős bácsi, majd felállt és azt mondta komolyan: „Én az elmondottakhoz csak annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy a munka nemcsak szuterén jogunk, elvtársak, hanem manzárd kötelességünk is!” A legtöbben meglehetősen rezignáltan fogadták a hozzászólást, de többen lelkesen tapsolni kezdtek és szokatlanul vidáman mosolyogtak, a szónok pedig elégedetten nyugtázta, milyen sikert aratott ezeknek a becsületes embereknek a körében...

Végezetül a már többször említett beregszászi újságíró, Kovács Elemér anekdotagyűjteményéből álljon itt egy már-már népmesészerű, tanulságos történet.

Egy muzsalyi embernek volt három fia. Amikor az öreg úgy érezte, hogy a halálán van, odahívta őket az ágyához: „Fiaim, eddig megtartottam a titkot, de most elárulom nektek, hogy az a kincs, amit rátok hagyok, ott van elásva a szőlőben.” Tavasszal, még alig kezdett fakadni a szőlő, a jobblétre szenderült gazdát a fiai eltemették. S buzgón hozzáláltak a kincs felkutatásához. Hogy az első menetben nem találtak semmit, azon nem is csodálkoztak. Ez arra ösztönözte őket, hogy még alaposabban felássák az ültetvényt. De a kincs akkor sem kerül elő. Nyár vége felé aztán újra nekifeszültek az ásónyelnek. A kincs ezúttal sem akart előkerülni. Hanem ősszel olyan szép termést takarítottak be, hogy annak csodájára járt a környék. A fiúk ekkor értették meg, hogy milyen kincstre gondolt az apjuk. – Én csak azt szeretném – emeli fel poharát a (történetet elmesélő – H.-R. M.) gazda –, hogy az